A szórványgondozás mint nevelés és tanítás.

(Szórványpedagógia.)

A szórványban élő ref. vallású gyermekekről van szó. Ezeknek református hitünk szerinti nevelése, tanítása és konfirmálása az ismert missziói parancsból következik: „Elmenvén azért, tegyetek tanítványokká minden népeket.” (Máté 28:19.) Egyházunk ezt a parancsot megértette, noha nem teljesíti mindenütt. Ennek különféle akadályai vannak, amikről alább bővebben lesz szó. De amennyiben — a külső és belső akadályok ellenére — egyházunkban valahol komolyan veszik a világiak és lelkipásztorok e tevékenységet, ott a missziói parancs miatt veszik komolyan.

Egyházunknak elsőrendű kötelessége eljuttatni az evángéliumot minden egyes hívéhez s így a szórványban élő reformátushoz is. Mert nem szabad, hogy az egyházban egyetlen olyan tag is legyen, aki Isten tiszta igéjét igazi, neki alkalmas módon ne hallgathassa. A tanítványokká tevés kötelező felhívásában pedig benne van a gyermekek és a serdülő ifjúság nevelése is. Az egyháznak „feladata, hogy Isten igéjét hirdesse a gyermekeknek, akik szintén hozzája tartoznak; s a keresztség által a kegyelem pecsétjében és az elhivásban részesültek.” (Dr. Imre Lajos: Katekhétika, 3.)

Eszerint lényegében a vallásos nevelés sem egyéb *igehirdetésnél;* jelen esetben: a szórványokban élő ref. gyermekek és ifjak számára igehirdetésnél. Mert Isten a szórványgyermekekkel is közölni akarja az Ő fölséges tervét, izenetét és akaratát.

A szórványokban folyó vallásos nevelésnek és tanításnak csak ez az egyetlen célja lehet: hirdetni Isten élő igéjét, közölni az Ő személyekhez szóló akaratát a megadott lehetőségek és keretek között; a mi esetünkben a szórványok református gyermekeinek és ifjainak számára.

Nézetünk szerint azért nem fejlődik a szórványmunkánk, mert nem a Krisztus parancsát akarjuk teljesíteni, hanem önmagunkat, nemzetiségünk jövőjét féltjük s ezzel elveszítjük önmagunkat. Mert meg akarjuk tartani magunkat.

Feladatunk szerint foglalkoznunk kell a szórványgyermekekkel, a szórványainkban jelenleg folyó nevelés- és tanítással és azokkal a lehetőségekkel, amelyeknek megvalósítása megoldhatná, de legalább is eredményesebbé tenné a szórványokban a nevelést, illetőleg tanítást.

1. *A helyzet és a nehézségek.*

Az első súlyos nehézség a szórványokban lakó gyermekek vallásoktatására és nevelésére nézve az, hogy a gyermekek legnagyobb része, nem anyanyelvi iskolába járva, nemcsak írni és olvasni, de még beszélni sem tud anyanyelvükön s így részükre nagyon kilátástalannak látszik Isten magyarul szóló igéjének közlése.

A gyakorlat azt bizonyítja, hogy a szórványlelkésznek tudnia kell románul, ha valami eredményt akar elérni, mert csak ezt a nyelvet lehet közvetítőnek felhasználni a tanításnál. Mivel nem az a célunk, hogy a gyermek bemagolja a néhány legszükségesebb formulát, anélkül, hogy értené, ezért kell románul megmagyarázni azokat a fogalmakat, amiket a gyermek nem ért. Ezt a kettős munkát a lelkészeknek együtt kell végezniök a vallástanításkor.

Megnehezíti ezt még az a tény, hogy egy lelkész gondozása alá nagyon sok szórvány van beosztva, amelyeket rendszeresen felkeresni vagy ideje, vagy módja nincs, még akkor is, ha valóban missziói lelkülete erre indítja. Igy a gyermek vallástanítása és konfirmációra való előkészítése a legtöbb helyen hiányos marad.

A vallásos nevelésnek a gyermek és a lelkész mellett igen fontos tényezője a család, vagy pedig valamely öntudatos világi szórványmunkás. Nézzük meg, hogy a szórványgyermek milyen családi környezetben nő fel és milyen egyéb lehetőség adódik arra nézve, hogy az egyháztól kellőleg nem gondozott gyermek mégis hívő református maradjon?

Egy buzgó apa vagy anya, ha nem is pótolhatja a lelkész vallástanítását és igehirdetését, mégis adhat gyermekeinek annyi hagyományszeretetet, hittudatot és hitvallásos ismeretanyagot, hogy azok hitközösségükben megmaradjanak. És valóban, tudunk megható eseteket, amikor a szülő, többnyire az édesanya, megtanítja 5—6 éves gyermekeinek az imádságokat és a tízparancsolatot.

De ha arra számítunk, hogy a lelkész tervszerű és rendszeres tanítói munkáját ilymódon pótolja a családi nevelés, fel kell tételeznünk, hogy a szórványbeli szülők tiszta házasságban élő, evangéliumi hitünket ismerő és történeti multunkat becsülő emberek, akik az egyetemes papság révén öntudatosan gyakorolják igehirdetői tisztüket.

Ha az erre vonatkozó adatokon végigtekintünk, arra a következtetésre jutunk, hogy a *szórványbeli ref. gyermekek vallásos nevelése* s benne a *vallástanítás és konfirmálás a családi nevelésben egyáltalán nincs biztosítva.*

A szórványszülők nagyrészt öntudatlan, megalkuvó reformátusok, akiktől nemcsak, hogy nem lehet sok jót várni, de még ők maguk is állandó lelkészi nevelésre és oktatásra szorulnak. A legnagyobbrészt vegyes házasságban élő szülők nem törődnek a gyermekek református nevelésével, s ha történnek is olyan próbálkozások, amelyek ezt lehetővé akarnák tenni, a vegyes házasságból származott szórványgyermek öntudatlan, közömbös és tájékozatlan marad hitével szemben.

2. *Megoldási tervek és lehetőségek.*

Ezután rátérünk arra, hogy ezt a fontos kérdést miként oldhatná meg egyházunk? A nevelés ügye nem annyira van meg, mint amennyire meg kell teremtenünk. Biztató kezdetek, hősies missziói egyéniségek itt-ott nem hiányoznak, de az egész munka még szervezetlen, kiépítetlen és még nem az egész református közegyház imádságának, érdeklődésének és segítésének tárgya.

De hiszem, hogy vannak és mind többen lesznek, akik engedelmesen vállalni fogják a missziói parancsot és az abból következő teendőket, hogy szórványaink veszendő híveit is Jézus Krisztus bizonyságtevő és hitvalló tagjaivá tegyék.

A teendőket a következő pontokban vélem megjelölhetni:

1. Legelső feltétele a nevelés és tanítás kérdése megoldásának az, hogy a szórványmisszió iránti komoly felelősség ne csak néhány világi és papi reformátust emésszen, hanem egyházunk minden tagját, a legutolsó napszámosig. Mert csak ez az új, evangéliumi lelkület állíthat munkába missziónáriusokat és ez teremtheti meg azt a *missziói pénzalapot,* amellyel a szórványkérdést — s vele együtt a nevelés ügyének kátyuba jutott és évtizedek óta veszteglő ügyét *szórvány-intézmények* megteremtésével meg lehet oldani.

Akik a kérdéssel foglalkoznak, sürgetik is a szórványmisszió barátai szövetségének megszervezését.

2. Sokkal több lelkipásztorra van szükség, mert a mai beosztás, amikor egy lelkésznek 9—10, sőt 15 szórványa is van, rossz. Igy nem is lehet komoly munkát várni tőlük. Persze ez megint feltételezi a missziói lelkületet, mert azt kívánja, hogy az egyházat ne intézménynek, nemzeti vagy gazdasági közösségnek nézzük elsősorban, hanem igehirdetői szeretetközösségnek. Akkor majd nem leszünk kénytelenek annyi szórványt osztani be egy lelkészhez, mint most, hanem annyit, amennyit az illető lelkész gondozni képes. Persze, akkor a hívek adományából és az erős gyülekezetek támogatásával kell fizetni az igehirdetőt.

3. Az útazói szórvány-lelkészségtől nem sokat remélhetünk, ha arra gondolunk ugyanis, hogy hatni, személyes nevelői munkát kifejteni, csak évekig tartó és állandó munkával lehet. De létesíteni kell szórványi titkárságot és a szórványtitkárnak lenne a feladata az egész egyházkerület szórványmissziójának, mozgalmának, intézményeinek vezetése és irányítása. Ez a lelkész, vagy ezek a lelkészek az anyaegyházakat s az erős gyülekezeteket szervezzék meg a szórvány-misszió szolgálatára. Ez a szervezés ébresztés, adománygyüjtés és más segítés által történnék.

4. De ha a szórványterületeken dolgozó lelkészek számát megtízszereznők is, a tanítás ügyét mégsem oldhatnók meg. Hiszen a 10—15 lelkes, néhánycsaládos, sőt 1—2 lelkes szórványokba nem lehet 1—1 lelkészt állítani. (Igaz, hogy ilyen határtalan megoldást nem is kíván

senki.) Hanem *a szórványokban világi munkatársa* kell, hogy legyen a lelkésznek — minden szórványban! —, aki az ő távollétében és utasítása alapján a gyermekeknek vasárnapi iskola keretében, vallást és kátét tanít, sőt vezeti a gyülekezeti istentiszteletet is, azaz prédikálna. Ilyen világi munkások, föltéve hogy alapos és komoly kiképzést nyernek, nagy szolgálatot tehetnek. Egy másik lehetőség a szövetkezet.

I. Zoellner (Blau P.: *Prakt. Seelsorge* c. könyvében) *Lélekgondozás a szórványokban* címen irt cikkében megemlíti, hogy a „kiterjedtebb szórványterületeken, *konfirmándus intézeteket* lehet létesíteni." Ezzel kapcsolatban lehet megoldani a világi munkásság kérdését is, mert a világi munkást a konfirmáció alkalmával kell kiképezni arra, hogy később lelke legyen a szórványnak és jobbkeze a lelkésznek a tanításban. De ez önmagában nem elég.

5. Ezzel párhuzamosan kell megvalósítani a *szórványinternátusokat,* és pedig úgy, hogy minden egyes szórványközpontban új református iskolát és melléje gyermekinternátust kell felállítani a szórványgyermekek hitvallásos nevelésére. Míg a konfirmándus intézet a serdült korú ifjúságot és a szórványmunkásokat nevelné, addig a szórványinternátus a 7—14 éves gyermekeket gondozná.

Ha egyházunk vezetősége segíteni akar a szórványgondozásban addig is, míg az egész ügy megszerveződik és valóban a közegyház missziója lesz, mindjárt állíthatna fel nem nagy fáradsággal és megerőltetéssel néhány ilyen *szórvány-internátust.* Az elsők között például Nagysármáson, a nagysajói egyházmegye számára, mert ez az 5 vármegye területén fekvő munkamező nagyon elhagyottan és intézmények nélkül süllyed lefelé.

A gyermekeket az állandó, személyes hatás és a rendszeres vallástanítás mellett, meg a hitvallásos nevelés biztosítása mellett azért is együvé kell gyüjteni, hogy *kiemeljük őket az idegen hitű felekezetek köréből.* Mert enélkül lehetetlen eredményes tanítást és gondozást végezni. Mert a szórványok emberei, még a felnőttek is, jelenleg olyanok, hogy teljes lelkű reformátusokat azokból a helyszínen nem lehet faragni. Ezért kell a gyermekeket, *a jövendő nemzedékét néhány évre kiemelni a környezetből és árvaházi módszerrel, diakonisszák és lelkészek állandó nevelői hatásának kitenni.*

6. De addig is, míg egyházunk idáig juthatna a szórványmisszióban, kínálkozik néhány más megoldás, ami a mostaninál mindenesetre jobb volna. Ilyen volna az *anyaegyház* tagjainak bevonása. Horváth Jenő említi, hogy a szórványlátogatásra és gondozásra a lelkésznek segítségül kell hívnia az anyaegyház presbitereit és tagjait is. Áldásos haszna lehet az, hogy a felnőttek egyrészt belekapcsolódnak a szórvány életébe, másrészt időt engednek a lelkésznek arra, hogy a gyermekekkel foglalkozzék, sőt ők maguk is segíthetnek ének-, játék- és vallástanítással. Különösen jól felhasználhatja a lelkész a leány- és fiú-bibliakörösöket ebben a munkában.

Az anyaegyház hívei vállalják a szórványgyermekeknek házuknál való elhelyezését, ahonnan református iskolába járnak.

Ugyanúgy magukhoz vehetik őket a konfirmálás idején is néhány hétre, ahonnan a parókiára járnak a naponkénti kiképzésre. Egyik

lelkész úgy oldja meg a konfirmálást, hogy a szórványok konfirmándusait 2 hétre házánál és a módosabb híveknél helyezi el. Azonban nem háríthatjuk a terhel egyedül a szórványok anyaegyházaira, hanem bele kell vonnunk a munkába az egyeseket és a többi, nem szórványterületen levő nagy egyházközségeket is.

Az egyes református hívek magános munkája e téren sem kicsinyelhető le. Tudunk olyan eseteket, hogy erős református gyülekezetben élő családok magukhoz vesznek a konfirmálás idejére 6—7 hónapig egy-egy szórványgyermeket és kosztot adván, addig tartják, míg az úrvacsorát felvette.

8. Úgy is lehet segíteni a szórványterület kislélekszámú anyaegyházain, hogy mindenik más vidéken levő erős anyaegyház, vállaljon önként egy távollevő szórványt, amelyet lelkileg és anyagilag egyaránt támogat, iskolaköteles gyermekeket a tanulás idejére magához veszi és a konfirmándusokat is tehetősebb híveinél helyezi el. Kétségtelen, hogy ez a testvéri szolgálat az anyaegyházak számára is nagyon áldásos lenne. Ez — természetesen — a mostani hivatalos beosztást nem érintené, a híveket továbbra is a szórvány anyaegyházának lelkésze gondozná.

9. Ám addig, amíg szórványinternátus, missziói iskola, többi egyházak támogatása, tehát a *szórványmisszió* meglesz, teljes erőnkből kell folytatnunk a nyári szórványgondozói munkát. Ez a *nyári bibliai iskola.* Tapasztalatom szerint ez a legsikeresebb módszer a munkában, amelynek a nevelés terén az a célja, hogy rövid idő, legfennebb 3 hónap alatt, több osztályból összekerülő írni-olvasni nem tudó, az iskolai év közben református vallástanításban nem részesülő gyermek és ifjú *a legszükségesebb anyagot* megtanulja, illetve a konfirmációra úgyahogy mégiscsak elkészüljön.

Az időhöz viszonyitva hihetetlenül sokat lehet tanítani, mert az anyagot csupán a biblia, káté és az énekeskönyv adja s egyéb tárgyakkal nem kell bibelődni.

A tanulás délelőtt 9—12-ig, vagy délután 2—5-ig van mindennap, de lehet akármikor, csak rendszeresnek kell lennie. A tanulást közös énekkel, imádsággal kezdjük és fejezzük be. A szünetben együtt játszunk a gyermekekkel és főként énekes-játékokat tanítunk nekik, mert ezek a legmozgalmasabbak.

Felváltva tanítjuk az imádságokat, templomi énekeket, tízparancsolatot, bibliai történeteket, s esetleg egyháztörténetet. Közbe-közbe a figyelem élénkítésére mesét mondunk és világi éneket énekelünk. Az az elv, hogy keveset, de alaposan és gyakorta ismételve kell tanítani. A segédeszközöket (játékos- és daloskönyv, vallásos versek, „Zengjen hálaének”, vasárnapi iskolai szorgalmi képek) igyekszünk az egyház ifjúsági munkája, szelleme szerint kiválogatni.

Nem szabad igen sokat megtanítani akarni. Egészen kis dolgokat, a legszükségesebbeket igyekezzünk megtanítani. A következő nyáron aztán elismételjük és továbbvisszük az anyagot. Fokozatosan tanítunk. Lehetőleg kerüljük az elvont fogalmakat és tanulmányozzuk a gyer-

mekek szókincsét és amit nem értenek, azt románul, román megfelelővel magyarázzuk meg.

Vasárnaponként a szülők jelenlétében, az imaházban, az istentisztelet előtt bemutatót rendez az iskola az elmult héten tanult anyagból. Ezen minden gyereknek kell adni valami szerepet. Ez a gyermekeket örömmel és önbizalommal tölti el és további tanulásra sarkalja.

Emellett a gyermekeket a szülői háznál is gyakran fel kell keresni és elbeszélgetni szüleikkel is, hogy a személyi kapcsolat az iskolán kívül is minden szülővel és gyerekkel meglegyen.

A nyári bibliai iskolát vizsgával fejezzük be, a lelkész jelenlétében.

Ennek a sok beszédnek, ami mostanában a szórványmisszió gyönge palántja körül folyik, csak akkor lesz haszna, hogy ha lesznek akik *életüket oda tudják szentelni Istennek a szórványmisszió mezején való szolgálatára.* Különben haszontalan és felesleges minden róla való hang és betű, mert úgyis minden a régiben marad.

Nagy Ödön.

Forrásmunkák:

Zöllner: Seelsorge a. d. Diaspora (Blax: Prot. Seelsorge c. művében).

Vásárhelyi J.: A szórványgondozás kérdése. (Előadás az 1930—31. évi theol. konferencián. Ref. Szemle XXIV. évf.)

Földes K.: Szórványmisszió. Nagyenyed. 1934.

Földes—Gergely—Horváth—Kovács—Sas—Szigethy: Szórványainkról. Kiáltó Szó könyvei 3. l. 1935.